

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ,
ԳՈՅԱՏԵՎՈՒՄԸ ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ

Մարիամ Մածեչ՝

Բանալի բառեր՝ երաժշտություն, մշակույթ, ինքնություն և մշակույթ, հանրային մշակույթ, հայկական երաժշտություն, հարցման մասնակիցներ:

Հարցն այն է, թե ինչ կապ կա երաժշտության պահպանման և մշակույթի միջև: Արդյո՞ք երաժշտությունն ունի գեղարվեստական ասպեկտ: Արդյո՞ք դա պետք է պահպանել որպես մշակույթի տարր: Արդյո՞ք երաժշտությունը պարզապես երաժշտություն է և որևէ կապ չունի մշակույթի և մշակութային ինքնության հետ: Այս հարցադրումները թույլ են տալիս որոշել, թե երաժշտությունն ինչ հարաբերության մեջ է մշակույթի հետ և ինչ դիրք է զբաղեցնում հասարակության մեջ: Անդրադառնանք մշակույթին, որպեսզի պարզ դառնա, թե ինչ է այն և ինչ կապ ունի երաժշտության հետ:

Տարբեր ժամանակներում և վայրերում մշակույթներն ունեցել են տարբեր դրսևորումներ և արտահայտություններ: Այս բազմազանության արմատները մարդկային խմբերի և հասարակությունների ինքնությունների միավորման ու ճյուղավորման մեջ են գտնվում: Որպես փոխանակումների, նորարարության և ստեղծարարության աղբյուր՝ մշակութային բազմազանությունը նույնքան օգտակար է մարդկության համար, որքան կենսաբանական բազմազանությունը՝ բնության համար: Մշակութային բազմազանությունը մարդկային համընդհանուր ժառանգություն է, որի կարևորությունը պետք է իմանալ և ճանաչել՝ ի նպաստ ներկա և ապագա սերունդների բարօրության: Ռ.Բրաունը (1949թ.) այսպես է բացատրում մշակույթ հասկացությունը. մշակույթը գործընթաց է, որի ժամանակ սոցիալական որոշակի դասակարգի կամ խմբի շրջանակում ձեռքից ձեռք, անձից անձ և սերնդից սերունդ են փոխանցվում լեզուն, հավատալիքները, ընկա-

¹ ՀՀ ԳԱԱ փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ:

լումները, գիտելիքները, հմտությունները, ինչպես նաև նորմերն ու չափանիշները¹: Թ.Բ. Բոտտոմորը², խոսելով մշակույթի մասին, նշում է, որ այս եզրույթը տրվում է մարդկանց կողմից ժառանգվող, կիրառվող, աճող և փոխանցվող նյութական և ոչ նյութական կուտակային բաղադրատարրերին³:

Թուրքլայնբերգը, սահմանելով մշակույթ հասկացությունը, նշում է. «Հանրության տեսակետից մշակույթը արվեստի և մտքի ձեռքբերումներն է և զարգացումը, և գիտության, արվեստի, փիլիսոփայության ու գրականության ծաղկումը վկայում է տվյալ ժողովրդի տաղանդի մասին: Իսկ սոցիոլոգների և ազգագրագետների տեսանկյունից՝ մշակույթը, բացի վերը նշվածներից, ներառում է այն ամենը, ինչն անձը որպես հասարակության անդամ ստանում է հասարակությունից, այսինքն՝ փորձի և ավանդույթների միջոցով յուրացրած բոլոր սովորույթներն ու գործողությունները՝ հավելած նաև խմբի կողմից արտադրվող բոլոր նյութական իրերը և այն ամենը, ինչն արտացոլվում է արվեստի ստեղծագործություններում կամ գիտական հետազոտություններում: Այն ամեն ինչում, որ ուտում, խմում և հագնում ենք, կամ մեր կառուցած տների տեսակներում, ընտանիքի անդամների և հասարակության անդամների հետ ունեցած փոխհարաբերություններում, հասարակության արժեհամակարգում, մեր սովորածում, լավի ու վատի մասին ունեցած մեր ընկալումների և իդեալների մեջ, այլ հասարակությունների մասին կազմած կարծիքներում արտահայտվում են մշակույթի դրսևորումները»⁴:

Տեսության շրջանակները

Մշակութային վերարտադրության տեսության առումով, որը ներկայացված է եվրոպացի սոցիոլոգներ Բասիլ Բեռնշտայնի և Պիեռ Բուրդյոյի աշխատություններում, պետք է նշել, որ այս երկու տեսաբանների հիմնական վարկածի համաձայն՝ կրթության և դաստիարակության խնդիրը հասարակության մշակութային ժառանգության փոխանցումն է: Ըստ այս երկու սոցիոլոգների, կարևոր է իմանալ, թե ինչ է փոխանցվում մշակութային և սոցիալական ուսմունքների միջոցով: Ըստ Բեռնշտայնի, որը հանդիսանում

¹ *Ashori D.*, Definitions and concept of culture book, publisher: Nashr, (2014), p. 54.

² *Thomas Burton Bottomore* (8 April 1920, England – 9 December 1992, Sussex, England), usually known as Tom Bottomore and published as T.B. Bottomore, was a British Marxistsociologist. Bottomore was Secretary of the International Sociological Association from 1953 to 1959. He was a prolific editor and translator of Marxist works, notably his collections published in 1963: *Marx's Early Writings and Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*.

³ *Moayeni J.*, Theory of culture,

https://farhangi.mcls.gov.ir/icm_content/media/image/2014/08/45156_orig.pdf

⁴ *Roholamini M.*, context Composite cultural studies in cultural anthropology and anthropology, Publishing: Attar, (2012), p. 19.

է նոր համադրության մունետիկը, հասարակության երկու՝ հին և նոր մշակույթներ կամ մշակութային տարրեր կարող են համակցվել և առաջացնել մի նոր վերարտադրություն: Այդ առումով կարելի է մատնանշել երաժշտական մշակույթը, որը պահպանելու համար պետք է այն վերարտադրել և փոխանցել նոր սերունդներին: Նորմերի և մշակութային արժեքների սերնդեսերունդ փոխանցումը կոչվում է մշակութային վերարտադրություն: Մշակութային վերարտադրություն ասելով հասկանում ենք այն մեխանիզմները, որոնց միջոցով մշակութային փորձը շարունակվում է ժամանակի ընթացքում:

Ժամանակակից հասարակություններում կրթադաստիարակչական գործընթացները դասվում են մշակութային վերարտադրության հիմնական մեխանիզմների շարքին և չեն գործում միայն այն ամենի միջոցով, ինչն ուսուցանվում է ֆորմալ կրթության ընթացքում: Մշակութային վերարտադրությունը տեղի է ունենում առավել խոր եղանակով՝ թաքնված ծրագրերի միջոցով¹: Երաժշտական մշակույթի վերարտադրությունը և պահպանումը, ինչպես նաև այդ գիտության դրսևորումն ունեն իրենց առանձնահատկությունները յուրաքանչյուր մշակույթի և էթնիկական խմբի համար: Այն տարբերվում է հասարակությունից հասարակություն, այդ պատճառով նրա երաժշտությունը նույնպես լինում է տարբեր և ներկայացնում է տվյալ հասարակության մշակույթի և ինքնության խորհրդանիշը: Մշակույթը և ինքնությունը սերտորեն կապված են միմյանց հետ, այնպես, որ յուրաքանչյուր հասարակության մշակույթ ստեղծում է նույն հասարակության անդամների ինքնությունը:

Ինքնություն և մշակույթ

Ընդգծենք մշակույթի սահմանման հետևյալ կարևոր կողմը, որ գիտության և արվեստի զարգացումը մշակույթի զարգացումն է: Երաժշտությունն արվեստի ամենակարևոր ճյուղերից և գեղագիտության սիմվոլներից է: Յուրաքանչյուր մշակույթ և ազգություն ունեն իրենց յուրահատկությունները և մյուս հասարակություններից առանձնացնող տարբերակիչ կողմերը, հետևաբար յուրատիպ է նաև նրանց երաժշտությունը: Երաժշտությունը մշակույթի և ինքնության արտահայտություններից է: Մշակույթը և ինքնությունը սերտ փոխկապակցված են, յուրաքանչյուր հասարակության մշակույթը ձևավորում է այդ հասարակության անդամների ինքնությունը:

¹ Yazdaniyan M., Position of theoretical and conceptual framework in the research, Fasnameh.org, no.13452 (2013).

Անդրադառնանք ինքնության խնդրին: Մշակույթը յուրաքանչյուր ազգի անձնագիրն է, իսկ մշակութային ինքնությունը՝ յուրաքանչյուր ազգի ջանքերի, ստեղծարարության, փառքի և, ընդհանուր առմամբ, անցյալի ու ներկայի պանծալի կամ ամոթալի վայրիվերումների պատմական վկայագիրը: Օտար մշակույթների հետ ունեցած փոխշփումների և փոխազդեցությունների ընթացքում հարազատ ազգի մշակութային ինքնության պահպանումը կարևորվում է յուրաքանչյուր ազգի հայրենասեր մարդկանց կողմից, ովքեր սնվել ու հագեցել են այդ մշակույթի ակունքներից, աճել ու զարգացել այդ մշակույթի գրկում՝ հայրենի աշխարհի հոգեպարար ու գորովալի օրորների ներքո, և հասել մտավոր ու հոգևոր ծաղկունքի [Սախիբիա, 2006թ., էջ 23]¹: Ինքնություն և հավաքական ինքնություն թեման չի կարելի առանձնացնել մշակույթից, հասկապես Իրանում, որտեղ, հաշվի առնելով էթնիկ բազմազանությունը և տարածումը, ինչպես նաև ազգային և էթնիկ ենթամշակույթների առկայությունը, մշակույթը մարմնավորում է նույն հասարակության մշակութային առանձնահատկություններով ինքնությունը: Հետևաբար, հնարավոր չէ գտնել մարդու ինչ և ով լինելու (ինքնության) մասին հարցի պատասխանն առանց մշակույթի թեմային անդրադառնալու: Այլ կերպ ասած, եթե մշակույթը համարենք մարդկային ընդհանուր գաղափարների հանրագումար, ապա այն գտնվում է այնպիսի տարբերությունների համատեքստում, որտեղ գաղափարական տարբերությունները հանգեցնում են մշակութային տարբերությունների: Հետևաբար, ինքնությունները նույնպես կլինեն միմյանցից տարբեր: Այսպիսով, մշակութային տարբերությունները հանգեցնում են ինքնության տարբերությունների, մյուս կողմից, ինքնության տարբերությունները, անշուշտ, բխում են մշակութային տարբերություններից: Հետևաբար, ինքնության թեման նույնն է, ինչ մշակույթի թեման, քանի որ ինքնության բաղադրիչներից շատերը, որոնցով մարդուն կամ խմբին տարբերում ենք մյուսից կամ մյուսներից, տեղ են գտել և ձևավորվել մշակութային համակարգի սրտում²: Այսպիսի արժեք ներկայացնող և հասարակության ու ժողովրդի ինքնությունը նշանավորող սիմվոլի պահպանման, գոյատևման և տարածման համար մի թե չպետք է ջանք թափել և այն փոխանցել հաջորդ սերունդներին: Ի՞նչ է երաժշտությունը: Երաժշտությունն առավել է, քան բառերով արտահայտվող խոսք, և հենց դրա մեջ է նրա հրաշքը: Երաժշտությունը խոսքի ու լեզվի անկարողության փոխարինումն է և անշուշտի վեց գագուսների արտահայտման ձև: Այնտեղ, որտեղ լեզուն ի գործու չէ արտահայտել, երաժշտությունը դառնում է հոգու ապավեն և անմեկնելի գագուսների հաղորդման լեզու:

¹ Journal of Science of Art Culture. <http://www.flashkhor.com/forum/showthread.php?tid=236204>

² <http://aramesh-ravan.blogfa.com/post-78.aspx>

Մեր օրերում, առավել քան երբևէ, զգալի է երաժշտության ներկայությունը մշակույթի հանրային ոլորտներում, և այն որպես սոցիալական գործողություն դրսևորվում է տարբեր կերպերով ու գործառույթներով¹: Երաժշտությունը ինքնություն կերտող հզոր գործիք է և ժողովուրդների մշակույթի կարևոր բաղադրատարրերից մեկը: Տարբեր հասարակություններում այն մշակույթի ճանաչման ու սահմանման կարևոր միջոց է, երաժշտական առանձին ստեղծագործություններ շաղկապված են հասարակությունների հետ և ազգային դրոշի պես ներկայացնում են այդ հասարակությունը²: Այսօր մշակութային փոփոխություններն ու զարգացումներն են ուղղորդում հասարակությունների ընթացքը, հետևաբար՝ անցյալի մշակույթի փոխանցումը գալիք սերնդին, ինչպես նաև մշակութային նորարարություններն ամենակարևոր քայլերից են որևէ հասարակության անկումը կասեցնելու համար:

Քեմբրիջի համալսարանի դասախոս Էդուարդ Հալթ Քարը իր «Ի՞նչ է պատմությունը» արժեքավոր գործում գրում է. «Անցյալը կարելի է հասկանալ միայն ներկայի լույսի ներքո, իսկ ներկա ժամանակը հնարավոր է լիովին ըմբռնել միայն անցյալի լույսի ներքո: Պատմությունն այստեղ երկակի գործառույթ ունի մարդու համար. Մի կողմից՝ մեծացնում է անցյալի հասարակության ըմբռնման կարողությունը, մյուս կողմից՝ ընդլայնում ներկայի հասարակության վրա ունեցած տիրապետումը: Ինչպես Հեքրեսկովետիսն է նկատում, մշակույթն այն շենքն է, որ ի մի է բերում բոլոր այն համոզմունքները, վարքագծերը, գիտելիքները, արժեքները և նպատակները, որոնք հատկանշում են որևէ ժողովրդի ապրելակերպը: Մշակույթի միջոցով է, որ հասարակության անդամները սովորում են, թե ինչպես մտածեն ու գործեն: Ուսումնասիրողներն այն կարծիքին են, որ ցանկացած հասարակության ծաղկումն ու վերելքը պայմանավորված են նրա մշակույթով, մշակույթի միջոցով հնարավոր է դիտարկել և կանխատեսել այդ հասարակության կյանքի ու շարժընթացի ուղին: Մշակույթը ներառում է տվյալ երկրի մարդկանց ստեղծագործությունները, խոհերն ու աշխարհայացքը, այսինքն՝ այն տարրերը, որոնցով կառուցվում է նրանց ներքին ու արտաքին բովանդակությունը: Սոցիալական ինստիտուտների, կազմակերպությունների և կառույցների ձևն ու կերպն արտացոլում են այդ ժողովրդի ազգային մշակույթը, քանի որ ցանկացած երկրի մշակույթ ազդեցություն է կրում այդ երկրի աշխարհագրական առանձնահատկություններից, կրոնից,

¹ Bowie Andrew (1999), "Adorno, Heidegger and the Meaning of Music". Thesis Eleven, N.56, pp. 1–23.

² Hosseinzadeh Z., Maintaining Iran-Islamic Identity in the Process of Globalization, Quarterly: Strategic Policy Studies, Article 3, Volume.2, Issue. 3, (2011), p. 10.

իդեալներից ու ձգտումներից, հույզերից ու զգացումներից: Որքան ժողովուրդն ավելի տեղյակ լինի իր պատմական ու մշակութային պատմությանը, այդքան ավելի կձգտի պահպանել իր գոյությունը, ինքնությունը և դիրքն այլ ազգերի ու մշակույթների հետ փոխշփվելիս, կրճատել սեփական թերություններն ու բացերը, քանի որ մշակութային ինքնությունը հզորացնում և կենսունակ է դարձնում ժողովրդին: Ինչպես Ժորժ Բալանդիեն է նշում, մշակույթը գոյատևման մոտիվացիա և միջոց է, փորձանքներից ցանկացած ազգի փրկության գաղտնիքը¹:

Մշակութային արժեքների, այդ թվում երաժշտական արժեքների պահպանումը հասարակական պարտավորություն է: Մշակութային հասկացությունների և ազգային արժեքների և ավանդույթների փոխանցումը կարևոր խնդիր է հասարակության մշակութային պատասխանատուների համար, և ամենուր արվեստն այս նպատակին հասնելու կարևոր գործոն է:

Փարաքսիալ տեսությունը կարծում է, որ երաժշտությունն ունի կարևոր արժեքներ և կարողունակություններ: Երաժշտություն սովորելու ամենակարևոր արժեքներից են սեփական անձի արժևորումն ու պահպանումը, յուրահատուկ հուզազգացական ապրումներն ու փորձը, երաժշտությունից հաճույք և բավարարվածություն ստանալը: Արժեքներն են երաժշտություն սովորելու և ուսուցանելու գլխավոր նպատակը: Այս արժեքներն ու նպատակները հասանելի, ընկալելի և իրացվելի են բոլոր աշակերտների ու սովորողների համար: Երաժշտության դասընթացները և ուսուցումը կօգնեն երեխաների մեջ զարգացնելու երաժշտական լսողությունը, երաժշտություն ստեղծելու և կատարելու կարողությունը, երաժշտություն լսելու ունակությունը, որոնք ժամանակի ընթացքում աստիճանաբար կզարգանան, և սաները կկարողանան հասնել այդ արժեքներին: Ըստ այս տեսության՝ երաժշտության ուսուցումը զարգացնում է մարդու տեսողական, լսողական, տրամաբանական և վերլուծական կարողությունները, նաև շեշտադրում է սեփական անձի ու խմբի ինքնությունը և ներգրավվածությունը հասարակության մեծ խմբերում: Երաժշտության ուսուցումը երեխաներին սովորեցնում է բազմամշակութայնությունը, ներկայացնում տարբեր ազգերի ու խմբերի երաժշտական արժեքները, ճանաչել տալիս սեփական անձը և հայացքները, ինչպես նաև օտարների մոտեցումները: Երաժշտության ուսուցումն ընդլայնում է երաժշտական ոլորտի արժեքները՝ ներառելով համամարդկային արժեքները²:

¹ *Varjavand P.*, Progress and Development on the Foundation of Cultural Identity, Public Joint Stock Company, (1987), p. 25.

² <http://www.davidelliottmusic.com/music-matters/music-education-why-what-how/>

Երաժշտությունը յուրաքանչյուր երկրի հանրային մշակույթի կարևոր մասն է, որի ամենակարևոր հատվածները գոյատևել են հազարամյակներ: Արվեստի այլ բաժինները, ինչպես, օրինակ, նկարչությունը, կարող են որոշակի փոփոխություններ կրել, որոնք կարելի է տեսնել թանգարաններում, սակայն դրանց հարատևումը հաջորդ սերունդների կողմից գնահատվում է որպես պատմական զարգացման ուղի, հետևաբար թույլ է լինում նրանց մշակութային նստվածքը:

Այլ է իրողությունը երաժշտության դեպքում: Երաժշտությունը, ունենալով հասարակական և հուզագրգացական խոր ներգործություն և առավել սերտ համադրություն մշակույթի մյուս կարևոր բաժնի՝ գրականության հետ, ցանկացած երկրի մշակութային ինքնության կարևոր չափորոշիչներից մեկն է համարվում:

Այսպիսով, թվում է, թե ներկայում ազգային երաժշտությանն ինչ-որ տեղ լուրջ վտանգ է սպառնում, հատկապես վերջին տասնամյակներում, երբ երրորդ աշխարհի երկրներից թափ է ստացել արտագաղթը: Հայրենի երկրից դուրս ծնվող գաղթականների երկրորդ և երրորդ սերունդների կամ նրանց զավակների մեջ խամրում ու թուլանում է կապն էթնիկ երաժշտության և այդ երաժշտությանն առնչվող մշակույթի այլ բաժինների՝ առականների, պատմվածքների, հեքիաթների, պոեզիայի և գրականության հետ: Նրանք աստիճանաբար հեռանում են այդ բոլորից: Երկրի ներսում ևս, թեև քիչ թե շատ դեռևս գոյատևում է սեփական երաժշտությունը, սակայն ապագայում գուցե անհետանան այս թույլ կապերն անգամ: Մա է պատճառը, որ նման պայմաններում հայտնված շատ երկրներ մշակութային քաղաքականությունն առաջնահերթություն են համարում՝ այն վեր դասելով նույնիսկ քաղաքական ու տնտեսական քաղաքականությունից: Նրանք փորձում են պահպանել այդ արմատները, որոնք համարվում են սեփական մշակույթի, նույնիսկ երկրի անվտանգության կարևոր բաղադրիչը՝ խույս տալով մշակութային խառնակությունից:

Դաշտային հետազոտություններ

Հաշվի առնելով այս հանգամանքները՝ անհրաժեշտ է կիրառել համապատասխան միջոցներ և ուղիներ սեփական երաժշտության պահպանման, գոյատևման, տարածման և հետագա սերունդներին փոխանցելու համար: Այս ուղիներին ու միջոցներին անդրադարձել են նաև ստորև բերված հարցազրույցներին և հետազոտությանը մասնակից անձինք:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը, կապված յուրաքանչյուր հասարակության մշակույթի կարևորության հետ՝ այս առնչությամբ առավել ընդլայնված

քննարկում կարելի է իրականացնել դաշտային հետազոտության անցկացմամբ, քանի որ դաշտային հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ համայնքի սրտում գտնվող մարդիկ ավելի լավ գիտեն փաստերը և, այսպիսով, այդ առնչությամբ օգնում են հետազոտողներին, հատկապես սոցիալական գիտությունների գիտնականներին: Իսկ երբ հիմնվում ենք քանակական և որակական հետազոտություններից ստացված տվյալների վրա, ապա ավելի լավ ենք հասկանում, թե որ ոլորտներին պետք է ուշադրություն հատկացնել հնարավորինս ավելի շատ արդյունքներ ստանալու համար:

Ինչպես կտեսնենք ստորև, հաշվի առնելով խնդրի կարևորությունն ու նշանակությունը՝ մեր ձեռնարկած հետազոտությունը վերաբերում է մշակույթի պահպանման և գալիք սերունդներին փոխանցելու հիմնահարցին: Հետազոտությունն իրականացվել է Իրանի Իսպահան քաղաքի հայ համայնքի շրջանում, ներառվել է իրանահայ այդ համայնքի ներկայացուցիչներից 170 մարդ (20 տարեկանից բարձր): Հետազոտության առաջին մասը ներառում է փակ հարցեր, իսկ երկրորդ մասը բաղկացած է բաց հարցերից:

Առաջին մասում հիմք ենք ընդունել այն կանխավարկածը, որ հայ երաժշտության ճանաչման և հայ մշակութային ինքնության պահպանման միջև կա փոխկապակցվածություն: Մշակվել են մի շարք հարցադրումներ, որոնց պատասխանել են սոցիալական մասնակիցները, այնուհետև հավաքագրվել ու խմբավորվել են պատասխանները, տվյալները մուտքագրվել են համակարգչային *SSSP* ծրագիր, որոնց հիման վրա կազմվել է *Աղյուսակ 1*-ը.

Աղյուսակ 1

Մշակույթի պահպանման գործում երաժշտության դերի և նշանակության վերաբերյալ հարցման մասնակիցների գնահատականը

Գնահատական	Հաճախական.	Նշանակալիություն.	Ստանդարտ շեղում	P արժեքը
Ցածր	6 (3.6)	3.24	0.54	<0.001
Միջին	126(74.1)			
Բարձր	38(22.4)			

Ինչպես ցույց են տալիս աղյուսակում ամփոփված տվյալները՝ 170 մասնակիցների 3.6%-ը նշել է, որ այս քայլերը փոքր չափով կարող են դեր ունենալ մշակույթի պահպանման գործում: Հարցվածների 74.1%-ը կար-

ծում է, որ մշակույթի պահպանման գործում երաժշտության ազդեցությունը միջին մակարդակի է, իսկ 22.4%-ը համոզված է, որ նշված քայլերի շնորհիվ երաժշտությունը կարող է մեծ ազդեցություն ունենալ հասարակության մշակույթի պահպանման գործում: Այսպիսով, ըստ ձեռք բերված արդյունքների՝ ստանդարտ շեղումը կազմում է 0.54: Ստանդարտ շեղման միջակայքը 0-ից 1 է, ուրեմն ստացված մեծությունը մոտ է 1-ին: Նշանակալիության մակարդակը կազմում է 3.24, այսինքն՝ մի փոքր ավելի բարձր է միջին մակարդակից, հետևաբար, հարցման մասնակիցների մեծ մասը միջինից բարձր մակարդակով է գնահատում երաժշտության դերն ու ազդեցությունը մշակույթի պահպանման գործում, այսինքն՝ գտնում է, որ երաժշտությունը, երաժշտություն լսելը, սովորելը և երաժշտագետներին հովանավորելը միջին չափով կարող է նպաստել մշակույթի պահպանմանը:

Հետազոտության հաջորդ հատվածում նույն մասնակիցներին առաջադրվել են հարցեր, թե ինչպես կարելի է պահպանել և տարածել հայ երաժշտությունը: Նպատակ ենք ունեցել շոշափել հանրության ընդհանուր կարծիքներն ու մոտեցումներն ուսումնասիրվող թեմայի վերաբերյալ: Այս հատվածում ևս ամփոփվել են տրված պատասխանները, դրանք խմբավորվել են երկչափ (երկկողմ) աղյուսակներում, որոնք ներկայացված են *Աղյուսակ 2*-ում:

Աղյուսակ 2

Ձեր կարծիքով, ինչպե՞ս կարելի է պահպանել և փոխանցել հայկական երաժշտությունը

Շարք	Պատասխաններ	Նաճախ.	Տոկոսը
1	Երեխաներին ուսուցանել	62	35%
2	Երաժշտություն լսել	36	21%
3	Ռադիո-հեռուստատեսությունից հեռարձակել	17	10%
4	Երեխաներին խրախուսել, որ սովորեն երաժշտություն	9	5%
5	Հայ երաժշտությունն օգտագործել տարբեր արարողություններում և ծեսերում	22	13%
6	Տեղյակ լինել հայ երաժշտության գործառույթներին	11	6%
7	Հին երգերի, երաժշտության և բառերի օգտագործումը մերօրյա երաժշտության մեջ	12	7%
8	Ոչ հավաստի պատասխաններ	1	1%
9	Ոչ մի պատասխան	3	2%
	Ընդամենը	170	100%

Այս հարցը վերջինն է բաց հարցերի շարքից: 170 մասնակիցների 35%-ը կարծում է, որ երեխաներին ու զավակներին հայ երաժշտությունն սովորեցնելն ամենաարդյունավետ միջոցն է հայ երաժշտությունը պահելու և պահպանելու համար: 21%-ը նշել է հայ երգ ու երաժշտություն ունկնդրելու կարևորությունը, իսկ 13%-ի դիտարկմամբ՝ հայկական հավաքություններում, հանդիսություններում և տոներում, հատկապես հարսանյաց հանդեսներում հայ երգից և երաժշտությունից օգտվելը կարող է նպաստել հայկական երաժշտության պահպանմանը: 10%-ն այն կարծիքին է, որ Իրանի ռադիո-հեռուստատեսությունից հայկական երաժշտության հեռարձակումը կարող է օգտակար և արդյունավետ լինել այս ուղղությամբ: 6%-ը նշել է երաժշտության գործառույթներն իմանալու և ճանաչելու անհրաժեշտությունը և դերը, իսկ 7%-ը նշել է, որ մեր օրերում հին, ավանդական երաժշտություն օգտագործելը, այն ներկայացնելը հասարակության անդամներին, հին ու նոր երաժշտության համադրումը և կատարումը կարող են մեծ դեր ունենալ հայկական երաժշտության հարատևման համար:

Այսպիսով, կարող ենք եզրակացնել, որ երաժշտության ուսուցումը, սովորելը, ունկնդրելը և օգտագործելը այն միջոցներն են, որոնք կնպաստեն երաժշտության տարածման և նրա ինքնության պահպանման գործին: Մենք ապրում ենք արագ փոփոխվող աշխարհում, որտեղ տեղի են ունենում սոցիալ-մշակութային սրընթաց զարգացումներ և կերպարանափոխումներ, որոնք հանգեցնում են ազգերի մշակութային նկարագրի փոփոխմանը: Երաժշտությունը սեփական նկարագիրը պահպանելու հիմնական գործիքներից ու մեթոդներից է: Մեր ընկերները, ծանոթները, աշխատակիցները, տարբեր սոցիալական խմբերն ու շերտերը հաճախ իրարից տարբերվում ու առանձնանում են իրենց երաժշտական նախասիրություններով, արվեստի կամ երաժշտության այս կամ այն ժանրին հակվածությամբ: Երաժշտությունը հաճախ կիրառվում է հասարակական և քաղաքական գործընթացների արագացման և ուղղորդման նպատակով, այն կարող է մարտահրավեր նետել իշխանություններին, ազդեցություն թողնել հասարակության և իշխող ուժերի միջև փոխհարաբերությունների վրա, դառնալ փոփոխությունների ելակետ: Երաժշտությունը մոբիլիզացնում է սոցիալական տարբեր խմբերի ու խավերի արժեքները, համոզմունքները, հայացքները՝ իդեալներ ու նպատակներ հաղորդելով նրանց ամենօրյա կյանքին: Երաժշտությունը կարող է նպաստել միջավայրի իրողությունների ընկալմանը, սոցիալական ինտեգրմանն ու համախմբմանը: Երաժշտության ուսուցումը և նրա պահպանման ջանքերը կարող են դառնալ կյանքը զննելու, փորձելու և հասկանալու միջոց անձի համար:

Այսպիսով, ժամանակակից կյանքում, առավել քան երբևէ, ակնհայտ են դարձել երաժշտության տեղն ու դերը մշակութային հանրային ոլորտներում, այն ինքնության կերտման հզոր գործիք է և մշակույթի կարևոր բաղադրիչ: Այսօր մշակութային զարգացումներն են ուղղորդում հասարակություններին, այդ պատճառով անցյալի մշակույթի փոխանցումը գալիք սերնդին խիստ կարևոր է յուրաքանչյուր մշակույթի պահպանման ու հարատևման համար: Մենք անդրադարձել ենք երաժշտական մշակույթի պահպանման անհրաժեշտ քայլերին և դրանք քննարկել Իրանի հայ համայնքի մի խումբ ներկայացուցիչների հետ՝ քանակական ու որակական ուսումնասիրության ձևաչափով: Այս վերլուծությունների արդյունքում հասել ենք այն եզրակացության, որ երաժշտության ուսուցումն ու տարածումը և երաժշտական ստեղծագործությունների կիրառումը պատմական, ազգային և կրոնական առիթներով ու արարարողություններում կնպաստեն տվյալ ազգի կամ էթնիկ խմբի երաժշտության և նրա ինքնության պահպանմանը:

Փետրվար, 2018թ.

**ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ, ԳՈՅԱՏԵՎՈՒՄԸ
ԻՐԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ**

Մարիամ Սաժեշ

Ամփոփագիր

Տարբեր հասարակությունների մշակույթը սոցիոլոգիական գիտությունների, հատկապես հասարակագիտության ուսումնասիրության գլխավոր թեմաներից է: Գիտնականներն առաջադրել են տարբեր մոտեցումներ և սահմանումներ, քանի որ մշակույթն արտացոլում է տարբեր հասարակարգերում ապրող մարդկանց նկարագիրը և ինքնությունը: Տարբեր ինքնություններ ներառում և արտահայտում են տարբեր հատկանիշներ, այս տարբերություններն են յուրաքանչյուր մշակույթի գոյատևման գաղտնիքը, որով և գոյատևում է հասարակությունը: Մշակութային սիմվոլներն ու բաղադրիչները յուրաքանչյուր հասարակության կարևոր հիմնասյուններն են: Այդ բաղադրիչների շարքում իր ուրույն տեղն ունի երաժշտությունը: Մշակույթի պահպանման և փոխանցելու համար պետք է կենտրոնանալ դրա բաղադրիչների վրա: Հոդվածում լուսաբանվում են երաժշտության տեղն ու դերը մշակույթի պահպանման և գոյատևման գործում:

СОХРАНЕНИЕ, ВЫЖИВАНИЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ В КОНТЕКСТЕ ИЗУЧЕНИЯ АРМЯНСКОЙ ОБЩИНЫ ИРАНА

Мариам Сажеш

Резюме

Культура разных обществ – одна из главных тем исследования социологических наук, особенно обществоведения. Ученые выдвинули разные формулировки и подходы к этой теме, так как культура отражает характеристики и идентичность людей, живущих в разных обществах. Разные идентичности включают в себя и выражают разные свойства, и эти отличия составляют секрет существования каждой культуры, за счет которой и существует общество. Символы и компоненты культуры – краеугольные камни любого общества. Особое место в ряду этих компонентов занимает музыка. Для сохранения и передачи культуры нужно сосредоточиться на ее составных компонентах. В статье освещается место и роль музыки в процессе сохранения и существования культуры.

THE PRESERVATION AND SURVIVAL OF THE MUSICAL CULTURAL IN THE CONTEXT OF STUDYING IRAN'S ARMENIAN COMMUNITY

Mariam Sajesh

Resume

The culture of various societies is one of the main subjects of study by many social sciences. The scholars have proposed different approaches and definition, as culture reflects the description and identity of people living in various social systems. These different identities include and express varying characteristics and such differences are the underlying secret for the survival of each culture, through which the society survives. Cultural symbols and components are the important cornerstones of any society. Among these components, music has its own unique place. Preservation and continuation of culture requires focusing on its components. The article addresses the place and role of music in the preservation and survival of the culture.